

Mottagare
Regionstyrelsen

CER/SOU 2024:64 samhällskritiska tjänster

Förlag till beslut

- Regionstyrelsen beslutar att inlämna upprättat yttrande till Försvarsdepartementet

Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Försvarsdepartementet har remitterat betänkandet "Motståndskraft i samhällsviktiga tjänster" (SOU 2024:64). Betänkandet föreslår att CER-direktivet införlivas genom en ny lag, lagen om motståndskraft hos kritiska verksamhetsutövare, för att stärka kritiska verksamheters robusthet och motståndskraft.

Regionstyrelseförvaltningen har upprättat ett remissvar. I remissvaret betonas de ekonomiska och operativa konsekvenserna av förslagen, med fokus på samhällskritiska funktioner som vatten och avlopp (VA), måltidsproduktion, energiförsörjning och transporter. Gotlands geografiska och klimatmässiga förutsättningar innebär oproportionerligt stora utmaningar, kräver särskilt stöd och samverkan på nationell nivå.

Region Gotland möter oproportionerligt stora utmaningar när det gäller att implementera de föreslagna robusthetsåtgärderna. Det krävs tydliga finansieringslösningar från statligt håll för att stötta mindre regioner som Gotland för att ha möjlighet att möta de höjda kraven. Europaparlamentet och rådet antog den 14 december 2022 CER-direktivet, samtidigt som NIS2-direktivet (införlivas januari 2025 för NIS2 och augusti 2025 är förslaget för införlivande av CER-direktivet)

Direktivet innebär att EU:s medlemsstater ska identifiera verksamhetsutövare som erbjuder samhällsviktiga tjänster inom sektorerna energi, transport, bankverksamhet, finansmarknadsinfrastruktur, hälso- och sjukvård, dricksvatten, avloppsvatten, digital infrastruktur, offentlig förvaltning, rymden samt produktion, bearbetning och distribution av livsmedel.

Utredningen ställer krav på att kritiska verksamhetsutövare ska göra en riskbedömning och vidta åtgärder, inklusive bakgrundskontroller, i syfte att stärka motståndskraften, samt rapportera incidenter.

Lagförslaget innehåller vidare bestämmelser om tillsyn och sanktioner samt en

ram för samarbete mellan medlemsstaterna.

Lagförslaget ställer krav på att kritiska verksamhetsutövare ska göra en riskbedömning och vidta tekniska, säkerhetsmässiga och organisatoriska åtgärder, inklusive bakgrundskontroller, i syfte att stärka motståndskraften, samt rapportera incidenter. Åtgärderna ska vidtas på grundval av riskbedömningen, utgå från ett allriskperspektiv och vara proportionella i förhållande till risken.

Bedömning

Region Gotland är positiv till utredningens förslag om att införliva CER-direktivet genom en ny lag, men konstaterar samtidigt att konsekvenserna blir betydande för Regionen Gotland på grund av Gotlands ö-läge.

Enligt utredningen föreslås kritiska verksamhetsutövare utan onödigt dröjsmål rapportera incidenter som medför eller kan medföra en betydande störning i tillhandahållandet av samhällsviktiga tjänster. Vidare föreslås att en första rapport ska lämnas inom 24 timmar efter att verksamhetsutövaren har fått kännedom om incidenten. Region Gotland instämmer i att snabb incidentanmälan är rimlig, men att kravet på betydande störning måste tydliggöras och anpassas till verksamheten och dess beroenden.

Vatten/Avlopp: Region Gotland har en unik utmaning vad gäller vattenförsörjning och avloppshantering, med begränsade vattenresurser och ett känsligt ekosystem. Utredningens förslag om ökade krav på säkerhet och redundans för VA-system är i grunden positiva, men för Region Gotland medför det mycket stora utgifter för investeringar. Gotland är särskilt utsatt för klimatförändringar, vilket gör det nödvändigt att utredningens förslag integrerar långsiktiga klimatanpassningsperspektiv för VA-infrastruktur. Visby som världsarv medför särskilda utmaningar för att skapa ett robust avloppssystem. En modernisering behöver ske med stor hänsyn till historiska lämningar och den unika stadsmiljön. Specialanpassade lösningar och krav på kulturhistorisk hänsyn leder till betydande kostnadsökningar. Visbys läge nära havet med framtida risker för översvämningar ökar kraven på att systemet både ska vara hållbart och motståndskraftigt mot klimatförändringar driver också upp kostnaderna.

Livsmedelsberedskap: Region Gotland har ansvar för måltidsproduktion till skolor, äldreboenden och vårdinrättningar, vilket utgör en samhällskritisk funktion. På grund av Gotlands ö-läge saknas möjligheten till stöd från närliggande kommuner, vilket medför att Region Gotland själv måste säkerställa tillräcklig redundans. För att öka robustheten krävs investeringar i lokala lager och diversifierade leverantör-skedjor. Särskilda medel behöver avsättas för att säkerställa att även regioner med geografiska utmaningar kan uppfylla kraven.

Energiförsörjning: Gotland är beroende av en stabil och fossilfri energiförsörjning. Det innebär behov av både en robust el-infrastruktur till

fastlandet med flera driftsäkra kabelförbindelser. Det innebär också en ö-driftsförmåga vid utslagna kablar i orostider. Ö-drift kan åstadkommas via en kombination av lokal energiproduktion, energilagring och reservkraft, men det är kostnadsdrivande. Ingen offentlig instans har framöver ansvaret för reservkraft eller ö-driftsförmåga på Gotland, vilket är väldigt otillfredsställande.

Vidare ser vi ett behov av gedigna processer som balanserar många samhällsintressen, för att trygga den långsiktiga energiförsörjningen via till exempel vindkraft till havs runt Gotland.

Gotland är beroende av en stabil elförsörjning för hela den regionala och kommunala verksamheten med sjukvård, omsorg, livsmedelshantering med mera.

Transport: färjetrafiken är tillsammans med flygtrafiken helt avgörande för Gotland. Samtidigt ligger båda dessa transportslag utom Region Gotlands egen rådighet. Vart tionde år upphandlar staten färjetrafiken, vilket innebär att förutsättningarna för Gotlands viktigaste transportinfrastruktur, Gotlands landsväg till fastlandet, då prövas på nytt. Region Gotland vill att staten ska säkerställa långsiktigt hållbar tillgänglighet för de som reser och fraktar gods till och från Gotland. Region Gotland anser att det ska vara ett krav att det rederi som bedriver Gotlandstrafiken seglar under svensk flagg och med svensk besättning.

Region Gotland har länge arbetat för att Gotland ska få en reservhamn och kommer att fortsätta stödja nationella myndigheter i arbetet för att få en reservhamn på plats.

Regelbundna flygtransporter till och från Gotland är samhällskritisk verksamhet. Detta gäller persontransporter för att upprätthålla service och underhåll av samhällskritisk infrastruktur, liksom möjligheten att transportera farligt gods (prover och blod) till och från Gotland. För att den gotländska sjukvården ska fungera måste sjukvårdens behov av transporter tillgodose och transporter av farligt gods mellan Gotland och fastlandet säkras. I november och december ställdes majoriteten av flygningarna Visby–Arlanda in med kort varsel. Region Gotland hemställde då till staten om att upphandla tjänsten, men fick nej. Region Gotland anser att staten borde upphandla samhällsviktiga transporter som kan ligga vilande tills de eventuellt behövs.

De förändringar i flygförbindelser som har skett från årsskiftet 2024/2025 innebär otillräcklig redundans i transportsystemet. Detta påverkar både direkt och indirekt flera vitala samhällsfunktioner för regionens samhällskritiska funktioner. För att kunna upprätthålla en robust transportförsörjning krävs det en statlig inblandning för att återbygga en solid redundans för transporter till och från ön.

Finansiering: i avsnitt 2.1.7 anges att utredningen ska föreslå finansiering för kostnadsökningar som berör det allmänna. I avsnitt 15.5.6 hänvisar utredningen till finansieringsprincipen, som innebär att nya obligatoriska

uppgifter från staten ska finansieras, men konstaterar samtidigt att kostnaderna kan hanteras inom befintliga budgetramar då de inte bedöms vara omfattande.

Region Gotland delar inte denna bedömning. De åtgärder som krävs för att stärka motståndskraften i samhällsviktig infrastruktur medför betydande utgifter som inte ryms inom befintliga budgetramar. Detta är särskilt utmanande med tanke på den ekonomiska press som många kommuner och regioner, inklusive Gotland, redan har.

Region Gotland föreslår att en statlig fond inrättas där offentliga verksamhetsutövare kan ansöka om medel för att säkra sina samhällsviktiga tjänster. Fonden ska vara ett komplement för de fall där annan finansiering, såsom 2:4-anslag, inte är tillräcklig.

Region Gotland ser också ett behov av ökad nationell och statlig samverkan, där staten tar en mer aktiv roll i att samordna insatser för robusta samhällskritiska tjänster som transport och elförsörjning.

Sammanfattningsvis vill Region Gotland framhålla att robusthetskraven enligt utredningen är viktiga och relevanta, men att mindre regioner som Gotland behöver stöd för att kunna möta dessa krav. Region Gotland ser fram emot fortsatt dialog kring hur förslagen kan implementeras på ett rättvist och effektivt sätt.

Beslutsunderlag

Regionstyrelseförvaltningens yttrande
Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-01-08

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Lars-Göran Uddholm
Tf Beredskap- och säkerhetsdirektör

Skickas till

Försvarsdepartementet